

De koortsboom in Overasselt

door Harrie Joosten, Liesbeth Arts en Leo Ewals

In de bossen tussen Overasselt en Nijmegen, in de schaduw van een oude ruïne, staat een wonderlijke zomereik. In de takken van die boom en in het groen er omheen, hangen honderden lapjes, grote en kleine, fel van kleur of verschoten en half vergaan. Als het goed is komen die lapjes van ondergoed dat op de huid gedragen is door een zieke, en de gedachte is dat zo de boom de koorts van de zieke overneemt. De boom wordt dan ook wel koortsboom of lapjesboom genoemd.

Mogelijk gaat dit volksgeloof al terug op een Germaans gebruik uit de voor-christelijke tijd. In Ierland vindt men ook op diverse plaatsen koorts- of lapjesbomen, die lijken terug te gaan op oude Germaanse of Keltische gebruiken.

De volksoverlevering, zoals die in 1885 is verwoord door de Wijchense schrijver Gomarius Mes, zegt het volgende over de koortsboom. Lang geleden was er in onze streek een bende rovers actief, de Hoemannen. De roverhoofdman, Doodgrim, had een dochter, Heriberta, die ernstig ziek was. Een monnik raadde hem aan de hulp in te roepen van Willibrord, die toen juist in deze streek aanwezig was. Willibrord wilde het meisje wel genezen, maar stelde als voorwaarde dat Doodgrim christen zou worden. Die ging akkoord. Willibrord vroeg het meisje haar haarband in een struik te hangen. Zij deed dat en genas. Daarop bekeerden vader en dochter zich tot het christendom, maar werden vervolgens vermoord door de Hoemannen.

De koortsboom in Overasselt (foto LE)

Joan Collette, Willibrordus, ansichtkaart (coll. Leo Ewals)

Leo Ewals vertelt het verhaal van de koortsboom (Overasselt, november 2015)

Zij die ervan uitgaan dat oude legendes een kern van waarheid bevatten, vragen zich af wie die Hoemannen waren. Volgens sommigen zouden het de heidense Noormannen kunnen zijn die in de Karolingische tijd via de grote rivieren het binnenland in trokken om te plunderen. Zo was in 880–881 de Nijmeegse Valkhofburcht in handen van de vikingen. Die zijn ook in Overasselt geweest, waar in de Maas een van hun schepen is gezonken. Anderen wijzen op de overeenkomst van de naam Hoemannen met Heumen, een associatie die iets verontrustends heeft.

Gomarius Mes verhaalt ook dat in 777 Karel de Grote, toen hij zich ziek voelde, een zijden snoer in de struik hing en toen genas. Hij zou in dank de kapel hebben laten bouwen ter ere van Sint Willibrord. Dat Karel de Grote, die een palts had in Nijmegen, de koortsboom heeft bezocht, is misschien niet uit te sluiten. Dat hij een kapel heeft laten bouwen is niet bevestigd door later onderzoek.

Op het eind van de Middeleeuwen is er wel een kapel gebouwd. Die werd echter niet aan Willibrord gewijd, maar aan Sint Valéry. Want zij lag op het terrein van een klooster-boerderij die behoorde tot het bezit van de Noord-Franse abdij van Saint-Valéry-sur-Somme. Die abdij was genoemd naar haar stichter Valéry (550–622) die volgens zijn biografen al tijdens zijn leven wonderbaarlijke genezingen verrichtte. Mogelijk is dat het uitgangspunt geworden voor een opleving van het volksgeloof in de helende werking van de koortsboom bij de Sint-Walrickruïne.

En Willibrord? Als die nu eens metterdaad in Overasselt de koortsboom gezien zou hebben? Willibrord hakte heidense bomen om. Heeft men de boom kunnen sparen door hem een christelijk tintje te geven? Hoe dan ook, de traditie van de lapjesboom heeft alles overleefd en is nog springlevend.